

KATALÓGUSCÉDULÁK ELŐÁLLÍTÁSA XEROX - OFFSET ELJÁRÁSSAL

Az itt következő összefoglalás négy évvel ezelőtt végzett kísérlet-sorozat eredményeit és problémáit adja.

A kísérlet egyes részei (pl. a Magyar Nemzeti Bibliográfia új előállítási módja) napi gyakorlattá váltak, egyes eljárásokat (pl. az egyedi katalóguscédulák xerografikus-offset uton történő előállítása) néhány helyen vezették be csupán és egyes elgondolások (pl. a központi cédula- és lemezeltetés leírt módja) nem valósultak meg.

A kísérlet végrehajtói négy évvel ezelőtt is tudták azt, hogy mind a bibliográfiai kiadványok publikálása, mind a katalóguscédulák előállítása terén vannak világszerte különböző, sokkal magasabb fokon gépesített, sőt automatizált elgondolások is. Ma (négy év e téren rendkívül nagy idő) a kérdés megoldására rendkívül ötletes módszereket alkalmaznak. (Az egyik ilyen koncepció a Kongresszusi Könyvtár automatizálási programja keretében megvalósulás előtt lévő módszer.)

Mindezek ellenére úgy látjuk, hogy az 1960/1961-es kísérleteink elgondolásai ma sem időszerűtlenek; számos technológiai megoldást is időszerűnek látunk.

Azoknak, akik a kérdéssel részletesebben akarnak foglalkozni, a lábjegyzetekben idézett jelentések és összefoglalások a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban rendelkezésükre állnak.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia (MNB) új, xerografikus-offset uton történő előállításának előmunkálataihoz (1) kapcsolódott az a gyakorlati kísérlet a katalóguscédulák központi előállításával kapcsolatban, amit néhány évi elméleti vizsgálódás és kísérlet előzött meg.

A kísérlet eredményeinek összefoglalására 1961. márciusában került sor.
(2)

A kísérlet további írásos eredménye volt a "Katalóguscédulák sokszorosításának reformja" (3) c. jelentés, amit az OSZK Kollégiuma vi-

(1) A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának akkori vezetője, Szekeres Pál és az OSZK főigazgató helyettese, Sebestyén Géza a Könyvtártudományi és Módszertani Központot bízta meg 1960 végén az előmunkálatok elvégzésével. A munkálatok irányítására e sorok íróját kérték fel. A munkálatokban több közreműködő között jelentős részt vállalt Horváth Magda, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője, Hofer Rezsóné, az OSZK Bibliográfiai osztályának munkatársa és Kiss Eszter, a KMK sokszorosító részlegének munkatársa.

1961. február 2-án az OSZK Szakszervezeti Bizottsága által rendezett ankéton vitatták meg a kísérletről készült összefoglaló jelentést: BÓDAY PÁL: Előzetes jelentés a Magyar Nemzeti Bibliográfia előállítási kísérletéről. Bp. 1961. [7] lev. 4; 38 p. Ábrákkal. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1382 számon található.

(2) BÓDAY Pál: Újítási javaslat nyomtatott katalóguscédulák előállítására. Bp. 1961. 17, 2 p. 2 t. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1804 számon található.

(3) BÓDAY Pál - HORVÁTH Magda: A katalóguscédulák sokszorosításának reformja. Tervezet a katalóguscédulák xerografikus-offset uton történő előállítására. Bp. 1961. [1], 5,5 lev. 4 t. Táblázatokkal, grafikonokkal. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1735 számon található.

tatott meg 1961. július 27-én. Ez a jelentés arról számol be, hogyan készült 384, az MNB kurrens füzetében regisztrált mű cimleírásáról 13 957 db. katalóguscédula xerográfikus-offset uton.

Központi cédulaellátás

A kísérletek dokumentált, számított és feltételezett eredményeit itt nem részletezzük; ezeket tartalmazzák a hivatkozott források. Röviden ismertetjük az elgondolás lényegét.

Az MNB írószedőgéppel (Vary-Tiper) készült cimleírásait (1. ábra) kellene felhasználni a központilag terjesztett katalóguscédulákhoz. Az előállítás offset uton (rotaprint géppel) történne. Ez azt eredményezhetné, hogy egy-egy mű katalóguscédulája elkészülhetne az MNB füzetek megjelenése előtt vagy azzal egyidőben.

Az eredeti elgondolás szerint ezeket a katalóguscédulákat a nemzeti könyvtértermést feldolgozó nemzeti könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár állítaná elő és terjesztené a megfelelő módon és mennyiségben. (Az ilyen megoldásra több jó és rossz külföldi példa állott rendelkezésünkre.)

Egyedi cédulaszorosítás

Az OSzK Kollégiumán 1961. júliusában megtárgyalt kísérlet azt a célt szolgálta, hogy az egy könyvtár részére történő xerográfikus-offset eljárás járható és gazdaságos ut-e?

Az eredmények az időráfordítást illetően a következőket mutatták:

384, az MNB-ben szereplő műről készült 13 957 cédula előállítása
xerográfikus-offset eljárással 2 880 percet
adremával 4 976 "

vett igénybe.

A kísérlet végeztével egy nyitott probléma maradt az előállítás terén: a rendelkezésünkre álló A 4-es méretű nyomógépen egyszerre 4 mű céduláját kellett sokszorosítani (2. ábra); az ideális és gazdaságosabb megoldás az lett volna, ha egyedi cédula sokszorosítására alkalmas berendezéssel dolgozhatunk.

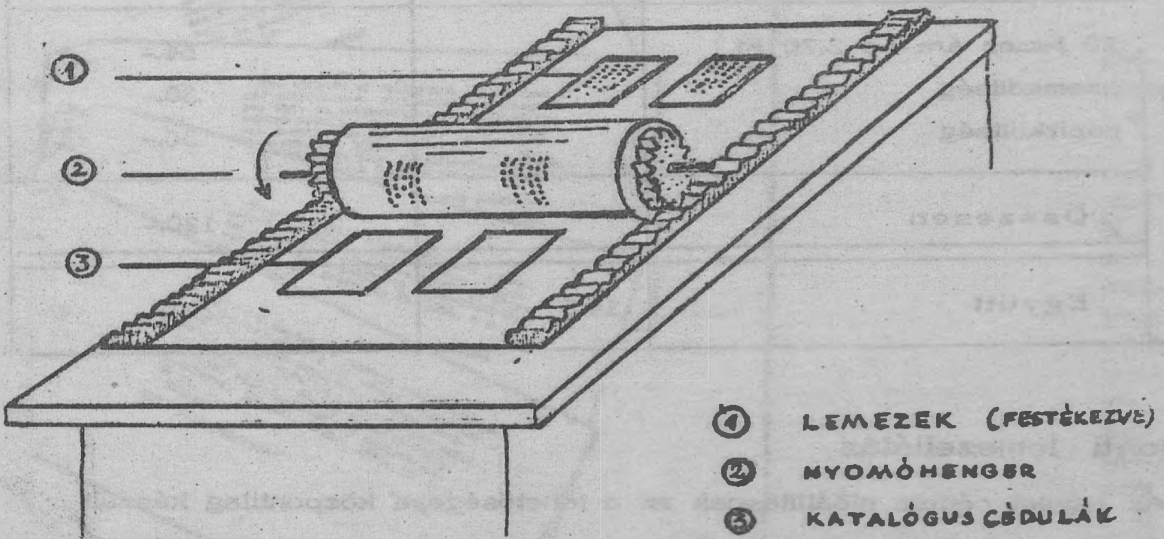
Volt elgondolás egy ilyen berendezés megszerkesztésére (működési elvét a 3. ábrán demonstráljuk), de rendkívül sok -és banális- akadály miatt a berendezés használható formában nem készült el.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központban tovább folytak a vizsgálatok az egyedi cédulaelőállításra és 1962-ben megtaláltuk az akkori - és jelenlegi körülményeink között is - legjárhatóbb utat. A közönséges

2. ábra

<p>/Ilj. M./ihail/ Djin. M.: Hiny óra? /Szoruj esasz? /Ford. Apostol Andria. A moderna órik c. fejezetet Kind- neszky Emil írta. /Ill./ Hegedus István/ Ep. 1960. Móra Kiadó, Zrínyi ny. 1/3 l. - 17 cm. 10.- Ft</p>	<p>/Kerényi Ferenc - Vegardi László / Fizika a középiskolák általános iskoláinak 7. oszt. számára. Tankönyvtudó jelvény. Ep. 1960. Tankönyvtudó, Műbör ny. Debrecen. 50 l., il- lusztr. - 20 cm. 2.50 Ft 1. Veperői László 2. Fizika 51/075.2/ B 38.911</p>
<p>/Buvir könyvek 9/ 1. Apostol Andria 2. Kindzieresky Emil 529.78/091/ 520 681.11/091/ 126</p>	
<p>A 13.579</p>	
<p>ISz-28 szerszámigé kezelési és karbantartási utasítása. /Fel. szerk: Kobá- és Gépipari Minisz- terium Műegyelejtudó Intézet./ Kiad. a Szom- bathelyi Műegyelejtudó Gépár. Szombathely 1960. Szombathelyi ny. 33 l., 1 l. - 21 cm. 1. K o b á- és Gépipari Miniszterium Műegye- lejtudó Intézet 2. Szombathelyi Műegye- lejtudó Gépár 631.363.3/082.96/ C 12.987</p>	<p>Bohm, David Otság és véletlenség a moderna fizikában. /Cau- sality and chance in modern physics./ /Dev./ Louis de Broglie. /Ford. Szász Sándor/ /Ep./ 1960. Gondolat. /Franklin ny./ 249 l. - 19 cm. 21.- Ft /Szász Sándor 20/ Terleckij Ja. P.-nek az onsz nyelvű kiadásból itt előszavával. 1. Broglie, Louis, de 2. Terleckij Ja. P. 530.145:122 530 B75</p>

3. ábra

A 4-es rotaprint gép nengerére minden különösebb átalakítás nélkül egyenként ráhelyeztük az A 4-es lemezből felvágott cimleírásokat és így sokszorosítottuk.

Ezzel az eljárással készülnek 1963 végétől a Könyvtártudományi Szakkönyvtár (4. ábra) és 1964 közepétől az OSzK Zeneműtárának katalóguscédulái. (L. 201-202. oldalakon)

Költségszámítás

Az egyedi cédulaelőállítás munka- illetve költségigényét 120 műről xerografikus-offset uton előállított katalóguscédulán mutatjuk be a Könyvtártudományi és Módszertani Központban folyó gyakorlat alapján:

	Munkafolyamat	időráfordítás (óra)	költség (Ft.)
Munka	20 lemez csiszolása	1.5	
	montázs	1.5	
	xerox-felvétel 20 lemezre	1.5	
	20 lemez készítése	1.5	
	120 műről (egyedileg) cédula-sokszorosítás (művenként 10-20 cédula)	8.5	
	Összesen	14.5	101.-
Anyag- és üzem-költség	20 lemez ára (á 2.70 Ft.)		54.-
	üzemköltség		30.-
	papirköltség		36.-
	Összesen		120.-
	Együtt	14.5	221.-

Központi lemezellátás

Az egyedi cédula előállításnak ez a lehetősége a központilag készült cimleírás terjesztésének újabb- és bizonyos esetekben a cédulaelőállításnak meg-

Za nové úspěchy v rozvoji socialistické-
ho knihovnictví. K 20. výročí osvobození
Československa Sovětskou armádou. Meto-
dický a bibliografický materiál pro práci
knihoven. [Vyd.] Státní knihovna ČSSR,
Ústřední vědecko-metodický kabinet kni-
hovnictví, [Praha]. Praha, 1965. 180 p.
29 cm.
Soksz. 4-1761

021(437)"1945/1964"

Biography of the author of the book
[Prague, 1965]. 180 p. 29 cm.
Soksz. 4-1761

KÖNYVTÁRSZAK ÉS BIBLIOTÉKA [Közlemény az Értelmis-
égi Könyvtárszagról és Bibliotékáról]. 1955. [2], 42-104.
20 cm. Szekes, Balcsenkator 4-1747

Amidá-viduális berendezések a műszaki
ismeretterjesztésben a népközművelődésben és
a kultúrában. 1965. [Közlemény az Értelmis-
égi Könyvtárszagról és Bibliotékáról]. 1955. [2], 42-104.
20 cm. Szekes, Balcsenkator 4-1747

Amidá-viduális berendezések a műszaki
ismeretterjesztésben a népközművelődésben és
a kultúrában. 1965. [Közlemény az Értelmis-
égi Könyvtárszagról és Bibliotékáról]. 1955. [2], 42-104.
20 cm. Szekes, Balcsenkator 4-1747

The effects of television on children
and adolescents. An annotated bibliography
with an introductory overview of re-
search results. Prep. by the Internation-
al Association for Mass Communication
Research. Ed. Wilbur Schram. [Ed. by
United Nations Educational, Scientific
and Cultural Organization. Paris, 1964].
180 p. 29 cm. Soksz. 4-1761

Könyvtárosképzés szaktanfolyamok és tud-
ományok és szakkönyvtárak számára. Terve-
zőbizottság. [Vyd.] Státní knihovna ČSSR,
Ústřední vědecko-metodický kabinet kni-
hovnictví, [Praha]. Praha, 1965. 180 p.
29 cm. Soksz. 4-1761

Za nové úspěchy v rozvoji socialistické-
ho knihovnictví. K 20. výročí osvobození
Československa Sovětskou armádou. Meto-
dický a bibliografický materiál pro práci
knihoven. [Vyd.] Státní knihovna ČSSR,
Ústřední vědecko-metodický kabinet kni-
hovnictví, [Praha]. Praha, 1965. 180 p.
29 cm. Soksz. 4-1761

yv-
1
meny-
a)
NINB
c, hogy
há-
osabb
st tar-
ni, le-
ize-
meny-
e a
öl,
llé-
ál-
k
is
ezek-
nem
a tul.
ez-
eg-
on-
zött
a, a
ki-

A 4-es
ránhelyes
tottuk.

Ez
könyvtár
dulái. (1

Költség

Az
xerografi
dományi

MÁNYI SZAKKÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYÁBÓL 127

cialistické
osobození
ou. Meto-
l pro práci
na ČSSR,
inet kni-
5. 180 p.

4-1761

(MARKOS Béla)

Vendéglátóipari szakbibliográfia. 600
válogatott cím könyvtáraink állományából.
[Közread. a] (Bekereskedelmi Kutató In-
tézset), [Budapest]. Bp. 1965. 85 p. 27 cm.
/Szakbibliográfiai kiadványok 6./
Soksz.

64.024:016
64.024:017.11 (439)

4-1768

children
bibliogra-
fies of re-
international
communication
[Ed. by
J. Scienti-
Paris, 1964
communication-
4-1763

A tudományos kutatás helyzete és fejlé-
dése. [Közread. a] Központi Statisztikai
Hivatal. Bp. 1965. 72 p. 29 cm.
/Statisztikai időszaki közlemények 72.
köt. /
Soksz.

COL. 891 (439) : 31

4-1769

nek a tuda-
ira. Terve-
shényi Könyv-
szertani Köz-
65. 4 p.

4-1765

(HARAKOVIC, Štefan - KURUC, Alojz - BA-
LENT, Boris)
Slovenská knihovnícka terminológia.
Výkladový slovník. [Vyd.] Matica slovenská.
[Martin]. Martin, 1965. 164 p. 26 cm.
Köfelevezet.

02(038)-815.4

4-1770

i gyűjtemény
k. Gáspár
os Műszaki
pont. Bp.
ak 76. sz./

4-1766

FRANZ, John
The small public library - its establish-
ment, organization, and development. (Publ.
by the) American Library Association, Lib-
rary Administration Division. (Chicago,
1965.) 8 p. 28 cm.
/Small libraries project pamphlet 2.no./

027.5.022(73):021.1

4-1774

lleték ultra
kkal. (Vál.
Közread. as)
Dokumentá-
p. 29 cm.
vek 64. sz./

4-1767

YOUNG, Virginia G.
The trustee of a small public library.
(Publ. by the) American Library Associa-
tion. Library Administration Division.
(Chicago, 1962.) 16 p. 28 cm.
/Small libraries project pamphlet 3.no./

027.5.022(73):023.3

4-1775

Központi

Az e.
cimleírás te

szült alapcímleírásokat cserépszindely-
rografikus eljárással különféle bibliog-
készíthetők. Ilyen módon készül pl. a
llos gyarapodási jegyzéke.

felelőbb- módját eredményezheti: a központi lemezellátást.

A központi szerv- az általunk feltételezett esetben a nemzeti könyvtár-egy-egy mű cimleírásáról nem a megfelelő mennyiségű cédulát, hanem egy lemezt küld. amiről a könyvtár (pl. hálózati központ) a szükséges mennyiségű (esetleg színű) cédulát készítheti. (L. 4. ábrán E). A központilag küldött lemezre a saját vagy hálózati szakkönyvtárának különféle jelzeteit írógéppel ráírhatja.

Következtetések

1. A nagypéldányszámban (tehát központi cédulaellátás céljaira) történő katalóguscédula előállítás gyors és olcsó módjának látszik az MNB cimleírásaiból a xerografikus-offset eljárás. További előnye az eljárásnak, hogy utólagos igények kielégítését is lehetővé teszi.

2. Kispéldányszámban (tehát egy könyvtár vagy egy könyvtári hálózat számára) történő előállítás xerografikus-offset módja gazdaságosabb és gyorsabb az adremával történő előállításnál. Az, hogy egy cimleírást tartalmazó lemezt a közönséges A 4-es rotaprint gépen lehet sokszorosítani, lehetővé teszi a sok esetben alkalmasabb központi lemezellátást.

Kecskeméti István

KORSZERŰ CÉDULASOKSZOROSÍTÁSI ELJÁRÁS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR HANGLEMEZKATALÓGUSÁNAK SZOLGÁLATÁBAN

Az Országos Széchényi Könyvtár hanglemez-gyűjtése még egy évtizedes multra sem tekinthet vissza, ennek megfelelően az állomány jelenlegi mennyisége sem mondható jelentékenynek: az egyelőre még nem kodifikált, de a gyakorlatban már élő kötelesepéldány-szolgáltatás és a vételből, ajándékból, cseréből történő gyarapítás máig sem eredményezte a 2 000 egység túllépését. Ehhez képest a hanglemez-gyűjtemény különféle (állományvédelmi, állománygyarapítási, feldolgozási, szolgáltatási) apparátusai sem jelentkeztek mindezideig sürgető igényekkel. Annál inkább kellett azonban már eddig is foglalkoznunk ezeknek az apparátusoknak megtervezésével, hiszen ezeknek létrehozása, az egyéb könyvtári apparátusok megalkotásával együtt, nem halasztható nemzeti könyvtárunk várbeli otthonába költözésének időpontján túl.

Az, ami a tervekből máris valóra válhatott; egy modern hanglemez-katalógus alapjainak megteremtése. Talán ismeretes, hogy a hanglemez-cimleírások hosszúsága átiagosan kétszeresen-háromszorosan is meghaladja a könyvek és nyomtatott zeneművek cimleírásainak terjedelmét. Gondoljunk csak arra, hogy pl. egy teljes operafelvétel bibliográfiai adatai között a mű zeneszerzőjén, címén, szövegíróján, valamint a gyártás helyén, évén, a gyártó cég nevén a gyártási számon, a fordulatsebességen és a méreten ki-